

ДУХОВНА ХОРОВА ТВОРЧИСТЬ Є.МАРЧУК: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ

Ключова віха в історії України – проголошення її в 1991 році незалежною державою – стала поворотною не лише у соціокультурному відношенні. Великі зміни відбулися у сфері вітчизняного музичного мистецтва, зокрема – хорового. Основними тенденціями цих радикальних змін були:

- спалах зацікавленості вітчизняною духовною хоровою культурою, занедбаною в епоху тотального атеїзму, відродження традицій храмового співу;
- перед українськими хоровими колективами розкрилися значно ширші, порівняно з попередніми десятиліттями, можливості щодо виконання та популяризації культової музики католицької та протестанської традицій (в тому числі - творів епох Середньовіччя, Відродження, класицизму);
- посилена увага до музики раніше забутих вітчизняних композиторів минулого: М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя; звернення до забутих нотних архівів, відкриття нових сторінок їхньої творчості;
- репертуар українських хорів значно збагатився духовними творами сучасних українських композиторів; все частіше ці твори писалися на замовлення провідних диригентів, що спричинило до активізації у цьому напрямку творчої діяльності композиторів старшого й молодшого поколінь: М. Скорика, Є. Станковича, В. Сильвестрова, Л. Дичко, О. Козаренка, В. Рунчака, Г. Гаврилець, В. Степурка, І. Алексійчук, В. Польової.

Раніш забуті й тепер відроджувані традиційні жанри духовної хорової музики засяяли новими барвами сучасного музичного мовлення.

У названому напрямку націлена й творча діяльність нашої талановитої сучасниці, української композиторки, педагога та громадської діячки Євгенії Сергіївни Марчук.

На наш погляд, поєднання традиційного й новаторського в духовній

хоровій музиці Є. Марчук як чільний вектор її творчості було «запрограмоване» ще в роки навчання композиції у Харківському університеті мистецтв імені І. П. Котляревського (2000–2005), де на становлення мисткині здійснили вирішальний вплив композитор і фольклорист Ю. Б. Алжнєв, у класі якого вона мала нагоду ознайомитися з методами обробки народної музики, та В. С. Мужчиль, під керівництвом якого майбутня композиторка оволоділа прийомами авангардних композиторських технік.

Творчість Є. Марчук відзначається різноаспектністю і охоплює широке коло жанрів. Відтак, на відміну від митців на кшталт, наприклад, В. Польової, вона не є композитором суто духовної направленості. Перу композиторки належить низка духовних творів, серед яких цілком закономірно переважають хорові:

- «Молитва», для народного хору, баритона та камерного оркестру на слова Олексія Безгодова та церковного тексту (2008);

- Помилуй мя, Боже, для змішаного хору а *cappella* на слова Псалома Давида № 50 (2011);

- Різдвяний хорал для органу на тему української колядки «Ой, давно, давно, постародавно...» (2012);

- «Услыши, Боже», концерт для змішаного хору *a cappella* на слова Псалома Давида № 60 (2015);

- Псалом Давида № 23, для змішаного хору а *cappella* (2017, прем'єра 2019);

- Моноопера «Марія Магдалена» (2017);

- «Спаси, Господи», тропар на канонічний текст (2021, прем'єра – цього ж року).

Характеризуючи духовну хорову творчість Є. Марчук, доцільно скористатися класифікацією сучасних духовних творів, застосовану у дисертаційному дослідженні М. М. Антоненко [1], згідно з якою духовні твори слід поділяти на *літургійні*, що виконуються виключно під час канонічного

богослужіння, *паралітургійні* (дзвонарське мистецтво, духовні піснеспіви та пісні – канти і псалми), а також *позалітургійні*, які, хоч і мають в своїй основі канонічні духовні тексти, але розраховані на концертне, а не храмове виконання. Застосовуючи вказану класифікацію по відношенню до творчості Є. Марчук, зазначимо, що прикметною її ознакою є безперечна, яскраво виражена *позалітургічна* направленість. Йдучи в ногу з мейнстрімом сучасної хорової музики, вона привносить до сфери духовної хорової музики свіжий струмінь творчого пошуку, збагачуючи концептуальний простір та музичну тканину власних духовних творів своєрідними знахідками в області сонористики, тембральності, мелодичної, гармонічної та фактурної складових музичної мови.

Саме позалітургійністю хорової творчості Є. Марчук закономірно пояснюється, зокрема, факт звернення композиторки до жанру хорового концерту: адже, являючи собою частину музичного богослужбового супроводу на початку свого існування як жанру, духовний хоровий концерт поступово повністю відокремився від літургічної відправи, перетворившись на власне *концертний*, тобто *нецерковний* жанр. Застосовуючи класифікацію Г. І. Батичко [2], хоровий концерт Є. Марчук для мішаного хору *a cappella* на слова Псалма Давида № 60 «Услыши, Боже» (2015) можна дефініціювати як *програмний концерт*.

Загалом в хоровій духовній музиці Є. Марчук можна виокремити наступні стильові особливості.

1) У творах Є. Марчук стильові ознаки стародавнього храмового співу як східної, так і західної культурної традиції органічно резонують із загальним контекстом сучасного музичного мовлення. Зокрема, у хоровому концерті застосовується характерна для стародавнього знаменного розспіву модальність, опора на діатонічні звукоряди, прийоми західноєвропейського поліфонічного письма, тонікальність консонансів (без підкреслення тональності), особливо – інтервалу квінти.

2) Щодо вибору композитором специфічних технік хорового письма слід відмітити такі переваги, як широке застосування можливостей природнього ансамблю та хорової педалі (нашарування складних співзвучь на тлі тонічного або домінантового органного пункту).

3) Для творів Є. Марчук характерна особливого роду споглядальна лірика. Ліричні центри низки її духовних творів (Largo з хорового концерту, Псалом Давида № 23) репрезентують образ захопленого блаженного споглядання, гімн досконалості Божого творіння. В епізодах подібного роду задіяний комплекс виразних засобів створює враження висоти і почуття невимовного захвату від поступового усе більшого просвітлення. Образ підсилюється відсутністю внутрішньоладових функційних тяжінь, модальністю, що підкреслює загальну «невагомість», відмежованість від земного, відчуття простору, «повітря».

4) Свої духовні твори Є. Марчук оздоблює елементами театральної вистави та звукозображальності. Для її стилю характерні контрастні зіставлення різних епізодів-сцен, видовищні ефекти. Яскравим зразком застосування подібних прийомів може служити тропар «Спаси, Господи» (2021) – твір зі своєрідною і унікальною внутрішньою драматургією.

Духовна хорова творчість Євгенії Сергіївни Марчук є цінним внеском до загальної справи відродження української духовності та національної самосвідомості. Традиційні жанри храмової музики, викарбовані впродовж століть, наповнюються сьогодні новим змістом. Шлях, яким рухається поруч з іншими композиторами-новаторами Євгенія Марчук, може викликати дискусії, та процес творчого пошуку не припиняється, дозволяючи сподіватися на нові здобутки.

Список використаних джерел

1. Антоненко М. М. Православна духовна музика в системі української культури кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. канд. мистецтвознав.: 26.00.01 – Теорія та історія культури. Київ, 2020. 269 с.
2. Батичко Г. І. Хоровий концерт в контексті сучасної музичної культури: автореф.

дис. ... канд. мистецтвозн. : 17.00.02 «Музичне мистецтво». Київ : КДК імені П. І. Чайковського, 1993. 20 с.

3. Грабовський В. С. Марчук Євгенія Сергіївна // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=64107 (дата звернення: 25.09.2022)

4. Інтерв'ю з Євгенією Марчук – директоркою міжнародного фестивалю «Музичні імпрези України». URL: https://www.cherkasy-music-art.org.ua/mus/news/20201202/e_marchuk_344.html (дата звернення: 2.10.2022)

5. Марчук Євгенія Сергіївна. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=64107 (дата звернення: 4.10.2022)

6. Хорове мистецтво України та його подвижники: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Дрогобич, 19 – 20 жовтня 2017 року) / Редкол. : І.Л. Бермес, В.В. Полюга. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2017. 358 с.

Євген Горобець

ЖАНРОВІ ПРІОРИТЕТИ ХОРОВОЇ ТВОРЧОСТІ МИРОНА ДАЦКА

Мирон Дацко (нар. 1961 р.) – сучасний український композитор, хоровий диригент, педагог, член Національної спілки композиторів, лауреат міжнародних конкурсів. Він є представником львівської когорти митців, продовжувачем потужних багаторічних культурних традицій Галичини.

Хорове мистецтво пронизує весь життєвий шлях митця. Вже з ранніх студентських років М. Дацко керував багатьма хоровими колективами, брав активну участь у мистецькому розвитку Західної України. Таким чином, пріоритетом композиторської творчості М. Дацко обрав саме хорову музику, яка представлена різноманітними жанрами: від великих форм, хорових циклів до мініатюр.

Магістральною в творчому доробку композитора є духовна спадщина. М. Дацко – автор цілої низки духовних творів: чотири Літургії, «Служба Божа», «Співана вервиця», хоровий цикл «Душі не схитні...», зібрання творів «Вічне в любові», обробки духовних пісень тощо. Загалом митець видав 13 авторських збірок в жанрі духовної музики. За написання циклу хорових поем, присвячених Блаженним Української церкви, М. Дацко нагороджений грамотою голови